

УДК 332.142.6.330.341.44

**ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ
КЛАСТЕРІВ ЕКОЛОГОУЗГОДЖЕНОГО БУДІВНИЦТВА В
УКРАЇНІ****Орловська Ю.В., д.е.н.
Євсєєва Г.П., д.н.д/упр
Гончарова К.В., к.е.н.***Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, м. Дніпро*

В статті наголошується про актуальність сприянню розвитку нового типу будівництва – екологоузгодженого, «зеленого» - для створення таких основних фондів промисловості та житлового фонду, які сприяють сталому відтворенню регіональної еколого-соціо-економічної системи. Автори розглядають таке сприяння через обґрунтовану територіально-специфічну систему стратегічних пріоритетів та комплекс цільових орієнтирів, які разом формують державну регіональну політику розвитку екологоузгодженого (зеленого) будівництва. В статті доводиться, що зелене будівництво як інноваційний тип проектних, конструкторських, будівельних та експлуатаційних робіт може бути реалізоване в рамках сучасних територіально-галузевих організаційних форм – кластерів зеленого будівництва. Авторами з'ясовані особливості впровадження кластерних форм організації бізнесу та виявлена специфіка цих процесів в будівельній галузі. За допомогою інструментарію СВІТ-аналізу виявлені основні стратегічні плани заходів з реалізації політики формування кластерів зеленого будівництва в регіонах України.

Ключові слова: екологоузгоджене будівництво, регіони, кластерні форми організації бізнесу, економічна політика, стратегічні цілі, СВІТ-аналіз

UDC 332.142.6.330.341.44

**REGIONAL ECONOMIC POLICY OF FORMATION THE CLUSTERS OF
GREEN BUILDING IN UKRAINE****Orlovska Iu., Dr.of Econ.Sc.
Yevseeva G., Dr.of Sc.
Goncharova K., PhD in Economics***Pridniprovska state academy of civil engineering and architecture, Dnipro*

The article emphasizes the actuality of the process of government supporting the new type of construction – green building to provide the “eco-friendly” industrial fixed assets creation as well as the green housing development. These types of building productions definitely could promote the sustainable development of regional eco-

socio-ecological system. The authors believe that this promotion is possible through the regionally-specific system of strategic priorities and complex of objectives which form the relative regional economic policy. It is proved in the article that green building as an innovative activity of design, construction, and exploitation of building objects could be implemented throughout clusters as the efficient form of business organization. The peculiarities of clusters' form of business organization are investigated and specificity of this process in building is revealed. With assistance of SWOT-analyze tulates the main strategic goals and tasks of implementation the regionally-specific economic policy of formation the clusters of green building in Ukraine are worked out.

Keywords: green building, regions, clusters' form of business organization, economic policy, strategic goals, SWOT-analyze

Актуальність проблеми. Збалансоване відтворення соціо-еколого-економічних систем країн та їхніх регіонів можливо завдяки такому відновленню основних фондів економіки, яке здатне створювати здорове середовище для праці й відпочинку людини та мінімізувати негативний вплив соціально-економічних чинників на довкілля. Виходячи з того, що до 90 % свого часу людина проводить у приміщеннях (переважно цивільного призначення), очевидно, що будівництво як галузь, яка відтворює (будує нові або модернізує) основні нерухомі фонди, починає відігравати ключову роль у створенні умов для сталого розвитку суспільних систем. Ця ключова роль полягає у створенні нової «екологоузгодженої» якості основних фондів, будівництво та експлуатація яких відповідають законам екології.

Способами реалізації цієї нової якості основних фондів досить часто визнається новий, так званий «зелений», тип інвестиційно-будівельної діяльності, тобто екологоузгоджений тип проектних, конструкторських, будівельних та монтажних робіт, які здійснюються в рамках програм сталого екологоузгодженого будівництва та мають безумовний інноваційний характер.

Світовий досвід та приклади успішного впровадження інноваційних змін в будівництві довели ефективність впровадженням нових організаційних форм у сфері капітального будівництва, які об'єднують проектні та виробничо-будівельні функції проектно-будівельних організацій з сучасними розробками наукових установ, в тісній співпраці з місцевими органами влади. Такими організаційними

формами в будівельній галузі виявилися в тому числі й кластерні форми галузево-територіальної організації бізнесу, при цьому формування регіональних кластерів екологоузгодженого будівництва в різних країнах спричиняє суттєвий позитивний вплив на використання природного капіталу регіону, при цьому не зменшуючи потенціалу економічного та соціального капіталів.

Саме тому актуалізується науково-практична проблема підтримки процесів формування та розвитку кластерних форм екологоузгодженого будівництва на регіональному рівні української економічної системи, що є можливим в рамках відповідної державної регіональної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Обґрунтуванню важливості формування будівельних кластерів, їх стратегічним напрямкам розвитку, а також врахуванню їхнього впливу на соціально-економічний стан регіону присвячено роботи таких вчених як: Ю.В. Орловська, Н.І. Верхоглядова, О.О. Зайченко, В.М. Геєць, Л.М. Ганущак–Єфіменко, М.В. Малий, А.Ф. Мельник, О.І. Гуменюк, С.І. Соколенко, М. Войнаренко, В. Прайс, А.В. Крот, Т.А. Шиндина та інші. В їх працях досліджуються системний вплив кластерів на розвиток регіону, державне управління будівельними кластерами та важливість застосування цих просторових форм організації бізнесу для підвищення конкурентоспроможності регіонального розвитку. Проте недостатньо вивченими залишаються питання наукового обґрунтування системи дій, що пов'язані зі створенням кластеру з точки зору формування територіально-орієнтованих стратегічних пріоритетів розробки програм розвитку екологоузгодженого будівництва, які мають бути основою державної регіональної політики. Такий підхід дозволить планомірно розвивати сильні риси сукупного капіталу певних територій та перетворити слабкі риси в переваги при максимальному використанні можливостей сталого розвитку та уникненні загроз.

Метою роботи є визначення цільових орієнтирів державної регіональної політики розвитку кластерів екологоузгодженого будівництва, певних стандартів, за допомогою яких мають оцінюватися вихідні умови для здійснення відповідних заходів цієї політики, в тому числі із залученням інструментарію SWOT-аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід зазначити, що кластери визначаються економістами як «галузево-територіальне

добровільне об'єднання підприємств, що тісно співпрацюють з науковими установами та органами місцевої влади з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції» [5, с.29].

При цьому учасники кластерів у будівельній сфері отримують чисельні переваги саме від об'єднання і співпраці на певній території, не втрачаючи при цьому своєї самостійності. Вони здобувають конкурентні переваги внаслідок колективної діяльності не тільки будівельників чи виробників будівельних матеріалів, але й проектувальників, дизайнерів, юристів, торговельних об'єднань і приватних підприємців, аудиторів та консультаційних фірм.

Кластери відрізняються різними рівнями взаємодій між компаніями, організаціями та інститутами, починаючи від вільних стосунків в асоціації до форм структурованого співробітництва та конкуренції. Причому вони не є простою місцевою концентрацією промисловості, а служать тією ареною, на якій здійснюється реальна взаємодія між місцевими фірмами, а також між фірмами та іншими інститутами. У кластері виникає взаємна підтримка та координація, які відображають поняття соціального капіталу та довіри. Нами з'ясовано, що в організаційно-правовому аспекті кластери мають низку особливих рис, які відрізняють їх від іншої ефективної форми співробітництва промислового та фінансового капіталу – фінансово-виробничих груп (наприклад, у [8]).

На нашу думку, в аспекті вищевикладеного кластерна форма інноваційності виробництва має чи не основну перевагу з точки зору інституціональної теорії інвестицій: вона, безумовно, сприяє мінімізації трансакційних витрат, тобто тих витрат, що пов'язані з отриманням інформації та встановленням договірних відносин.

Дійсно, у кластерах вартість операцій, які здійснюються традиційними постачальниками та іншими партнерськими структурами, значно нижча і, перш за все, завдяки високому ступеню довіри. Навіть якщо компанії не працювали раніше разом, але мали інформацію одна про одну та здійснювали неформальні зв'язки в рамках регіону, - вже все це являє собою базу формування взаємної довіри. Зауважимо також, що в умовах постійно зростаючої складності та швидких змін в економіці важливість співробітництва, яке стимулюється кластерами, важко переоцінити.

На інституційну природу кластерних схем звертає увагу С.Соколенко [9, с.188], який вважає, що подібні добре врегульовані та

гарантовані права власності, а також юридично захищені та виконувані контрактні обов'язки між учасниками трансакцій є головною основою ефективної ринкової економіки.

Вчений називає модель світової економіки у XXI столітті моделлю сітьової економіки, у якій немає альтернативи виникаючим виробничим інститутам, партнерству, альянсам, сітям та кластерам [9, с. 187, 193].

Кластери, що виступають як сітьові структури підприємств у відповідних галузях промисловості, існують та можуть бути ідентифіковані в будь-якій державі світу, як в багатих, так і в бідних регіонах, в країнах – членах ЄС, та в тих країнах, що розвиваються, у державах з перехідною економікою. Зауважимо, що сьогодні успіхами в кластеризації можуть пишатися Індія, Бразилія, Чілі. У Європі – це Словенія, Польща, Угорщина, Хорватія. Все більшу активність в цьому плані проявляють Словачія, Румунія та Болгарія.

Усе це можна пояснити тим, що кластери утворюють агломераційну економіку. Спільні кластеризовані фірми отримують певну перевагу від взаємного використання спеціалізованих трудових пулів, ділових послуг та фінансів. Більше того, обмін ідеями та інформацією здійснюється набагато легше та простіше в кластерах, які стимулюють інновації. Фактичним ядром багатьох всесвітньо відомих кластерів є фірми, які стали світовими інноваційними лідерами у своїх сферах.

Кластери важливі також і в соціальному плані, оскільки вони стимулюють розвиток співробітництва та утворення сітьових структур на певних територіях. У кластерах фірми часто кооперуються між собою, наприклад, для продажу та транспортування виробленої продукції. Вони також кооперуються з широким колом інших місцевих “гравців” на ринку, таких як університети, торгові асоціації, торгові палати, а також територіальні державні адміністрації. Поєднавшись в цілях підйому конкурентоспроможності регіону, вони здатні створювати здорове конкурентне навколишнє середовище, яке приносить вигоду кожному учаснику кластеру.

Ще на одній позитивній характеристиці кластерів хотілося б особливо зупинитися. Локальні сітьові структури та підтримуючі структури в кластерах спроможні допомогти малим та середнім підприємствам гідно зустріти виклики глобалізації. В умовах

динамічності та відкритості економіки кластеризація допомагає малим та середнім фірмам “на рівних” конкурувати з великими компаніями.

Проте у кластерів також можуть виникати складні проблеми. Основним обмежувачим аспектом виявляється місцева спеціалізація, що прив’язує територію і навіть регіон до конкретної промислової галузі і певною мірою визначає їхні перспективи можливостями цієї галузі чи сфери діяльності. Саме тому кластери повинні постійно зберігати свою інноваційність та спроможність адаптуватися до нових умов на ринку.

Ми можемо зробити висновок, що успішні приклади розвитку сітєвих кластерних моделей підтримки інновацій, в тому числі й будівельних, які вже мають українську “прописку” (Хмельницький, Вінниця, Тернопільська область) [5; 10], дають теоретичне та практичне підґрунтя регіональним аспектам формування сучасних партнерських відносин між адміністрацією, діловими колами, місцевими науковими та навчальними центрами заради підйому економіки регіону, підвищення якості та добробуту населення.

Кластерні моделі інноваційного розвитку можуть і повинні бути застосованими для створення екологічних нормативів та екологічно здорового середовища. Тому виглядає перспективним запровадження регіональної системи *кластерів сталого проектування та будівництва (КСПБ)*, основними специфічними завданнями яких мають бути для різних груп регіональних адміністративно-територіальних утворень такі.

Для регіонів-лідерів економічного розвитку, що, як правило, мають суттєві соціо-екологічні проблеми та особливі вимоги до «зеленої» якості будівництва:

1. Створення норм проектування щодо визначення та розширення меж екологічної реконструкції та доцільності нового будівництва; розширення практики екологічної реконструкції, застосування відповідної екологічної будівельної техніки та матеріалів.

2. Формування норм проектування щодо рециклінгу та зменшення забруднень, а також будівництво об’єктів з замкнутим природоподібним циклом експлуатації.

3. Нормування проектних робіт щодо забезпечення стійкості споруд до катастрофічних ситуацій, зниження ризику техногенних та природних катастроф; будівництво біопозитивних поліфункціональних

споруд, які успішно протистоять катастрофам, а також системи попередження про такі небезпечні ситуації.

Для регіонів з менш розвинутою економічною системою, в яких вимоги прискореного економічного зростання мають бути гармонізовані з обмеженнями екологічного характеру:

1. Створення норм діагностики здоров'я середовища; локальної екологічної реконструкції існуючих місць розселення; реконструкції забудови та будівництва нових об'єктів з урахуванням їхньої екологізації; підтримання здорового співвідношення між природними та забудованими територіями.

2. Створення норм проектування щодо виробництв з “м'якими технологіями” та з максимально замкнутими, безвідходними, природоподібними технологіями; будівництво тільки екологічних виробництв з такими технологіями та із застосуванням екологічної техніки.

3. Формування проектних нормативів, мотивуючих економію енергії та використання відновлюваних її джерел; спорудження енергоекономічних об'єктів з використання принципів будівельної біоніки.

В подібному контексті програми екологоузгодженого будівництва мають бути дієвим інструментом у вирішенні проблем навколишнього середовища та можуть спричинити потрійний ефект на збалансованість відтворення суспільного капіталу: зменшують забруднення та ступінь використання невідновлюваних ресурсів, поліпшують умови для відтворення людського капіталу, збільшують економічні ефекти завдяки задоволенню попиту на здорове середовище перебування.

Аналіз реалізації цих підходів на прикладі успішного досвіду регіональної політики екологоузгодженого будівництва показав, що в найбільш розвинених країнах така політика здійснюється у двох напрямках: у вигляді регулювання еко-інноваційної діяльності та у вигляді кластерної політики і має своє віддзеркалення у відповідних законодавчих актах. З іншого боку, як показав аналіз національної нормативної бази, українське законодавство в цих сферах не має системного характеру (в ньому домінують численні розрізнені підзаконні нормативно-правові акти щодо підтримки кластерних ініціатив або щодо екологізації економічного розвитку), практично

відсутнє нормативне поле формування принципів та критеріїв екологоузгодженого будівництва.

Виходячи з імперативної вимоги зростання рівня сталого розвитку, а також спираючись на ключові слова більшості визначень регіональної політики (сфера діяльності; діяльність держави; система цілей та дій; сукупність заходів, засобів, механізмів, інструментів та дій), державна регіональна політика формування кластерів екологоузгодженого будівництва представляє собою цілеспрямовані дії держави щодо формування та розвитку кластерів ЕУБ, що реалізуються у вигляді територіально-специфічних типів кластерної політики задля досягнення стратегічної мети – створення умов для збалансованого відтворення соціо-еколого-економічних територіальних систем і на цій основі підвищення рівня сталого розвитку регіонів та країни в цілому.

В свою чергу система стратегічних пріоритетів має виходити зі специфіки територій, тому нами визначається, що розробка заходів регіональної політики екологоузгодженого будівництва має спиратися на класифікацію регіонів за рівнем активності будівельної галузі та за їх сталим розвитком, яка може бути представлена у вигляді таблиці 1.

ного зростання та його соціальної й екологічної збалансованості.

Таблиця 1. - Визначення стратегічної важливості для регіону формування кластерів екологоузгодженого будівництва за їх характеристикою

Групи	Характеристика регіону	Стратегічна важливість для регіону
1	Найвищий рівень галузевого розвитку у поєднанні з антисталім розвитком (+-)	Критична важливість для регіону
2	Рівень галузевого розвитку вище середнього у поєднанні з антисталім розвитком (+--)	Критична важливість для регіону
3	Середній рівень галузевого розвитку у поєднанні з антисталім розвитком (-+-)	
4	Найвищий рівень галузевого розвитку у поєднанні зі сталим розвитком (++)	Проблемна важливість для регіону
5	Рівень галузевого розвитку вище середнього у поєднанні зі сталим розвитком(++)	Проблемна важливість для регіону
6	Середній рівень галузевого розвитку у поєднанні зі сталим розвитком(-++)	Проблемна важливість для регіону
7	Низький рівень галузевого розвитку у поєднанні з антисталім розвитком (-+-)	Середня важливість для регіону
8	Низький рівень галузевого розвитку у поєднанні зі сталим розвитком(--+) (---)	Відносна не значимість для регіону

Авторська розробка

Згідно запропонованої таблиці, були отримані три групи регіонів, для яких формування кластеру екологоузгодженого будівництва є першочерговим та стратегічно важливим. До цих груп в результаті проведеного дослідження щодо активності будівельної галузі та сталості регіонального розвитку ми віднесли: Івано-Франківську, Вінницьку, Черкаську, Дніпропетровську, Донецьку, Запоріжську, Сумську, Луганську, Чернігівську області. Зазначимо, що в межах цих груп рівень активності будівельної галузі має середній або вище середнього рівень та при цьому регіони мають антисталий характер відтворення сукупного капіталу регіону. Таким чином, проведене групування дає стабільну основу для визначення специфічних заходів регіональної політики формування кластерів екологоузгодженого будівництва, метою яких є забезпечення одночасного темпу економіч

Для того, щоб вдало сформувати стратегічні плани-програми потрібно визначити специфічні риси груп регіонів щодо можливостей підсистем їхнього сукупного капіталу формувати загальний сталий розвиток регіону. Інструментом, що дозволяє зручно виконати таке завдання, є метод СВОТ-аналізу, який застосовується не тільки на підприємницькому рівні, а й на регіональному та національному рівнях стратегічного планування.

На першому етапі було виконано СВОТ-аналіз регіонів за станом їх соціальної, економічної та екологічної підсистем, що є узагальненням результатів спостережень економічних оглядачів, статистичних доповідей, різного роду досліджень, думок науковців, систематизованих відносно груп регіонів.

Також цей етап включає: аналіз сильних сторін обраних регіонів: їх позитивні характеристики; аналіз слабких сторін регіонів: всі ті характеристики групи регіонів, які ускладнюють збалансоване відтворення сукупного капіталу; аналіз можливостей для груп регіонів: наявність певних умов або характеристик, які можуть забезпечити баланс відтворення між складовими сукупного капіталу; аналіз загрозливих чинників для регіональної сталості.

Перетинання окремих чинників формує поля, в яких, відповідно до сучасного науково-практичного доробку [1; 4; 6; 7; 10; 11; 12; 13; 14], визначені характерні стратегічні плани заходів, що можуть ефективно враховувати слабкі сторони та погрози і при цьому ефективно

використовувати сильні сторони та можливості (таблиця 3). SWOT-аналіз виконувався методом послідовного порівняння парних ознак з різних елементів, наприклад, однієї з рис поля «слабкі сторони» з рисою поля «можливості» і так всі парні сполучення.

Таблиця 3. – Матриця SWOT-аналізу пріоритетної групи регіонів

	Можливості:	Загрози:
1	2	3
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Позитивні зміни в вітворювальному суспільному капіталі. 2. Створення кластерів екологоузгодженого будівництва. 3. Впровадження інноваційних технологій. 4. Використання здібностей населення. 5. Використання підприємницької ініціативи для інноваційних проектів. 6. Підтримка зменшенню шкоди довкіллю міжнародними організаціями. 	<p>Виснаження сировинних ресурсів.</p> <p>Збільшення захворюваності трудових ресурсів, внаслідок забруднення атмосферного повітря та не правильного поводження з відходами.</p> <p>Незацікавленість інвесторів вкладання коштів в екологоузгоджені технології через високі первинні витрати та досить довгий термін окупності.</p> <p>Зменшення існуючого лісового фонду на площ ріллі внаслідок виділення місць для виробництва.</p> <p>Зменшення попиту на виробляємо продукцію для експорту через високу енерго та ресурсоміскість.</p>
<p><i>Сильні сторони:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність матеріальної бази – розвинена будівельна галузь 2. Наявність сировинної бази. 3. Соціальний досвід промислових регіонів 4. Наявність наукових розробок для ефективного використання ресурсів, енергії. 5. Наявність проектно-конструкторської бази. 6. Підготовка спеціалістів галузі будівництва в університетах 7. Розгалужена підприємницька діяльність. 	<p><i>«Сила й можливості»</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Регіональна політика створення кластерів та ефективна взаємодія, між підприємствами обумовить збільшення інноваційних, екологічних розробок, що позитивне вплине на відтворення суспільного капіталу. - Менеджмент ресурсів на основі світового досвіду; - Підготовка документації для одержання грантів або цільового фінансування наукових розробок. - За державною та регіональною підтримкою по створенню кластерів підприємства галузі зможуть удосконалювати матеріальну, проектно-конструкторську базу, впроваджувати інноваційні технології та випускати конкурентоздатну продукцію. - Забезпечення екологічної безпеки житла (в том числі сертифікація по зеленим стандартам). 	<p><i>«Сила й погрози»</i></p> <p>Розробка альтернативних джерел енергії, введення програм енерго, ресурсо ефективності на підприємствах доступних до сировинної бази.</p> <p>Інвестування та програмування екологоузгодженого будівництва.</p> <p>Регулювання ціноутворення екологічної продукції, використання державних закупівель.</p> <p>Технологічне переозброєння чи поступове виведення з експлуатації виробництв з застарілим устаткуванням.</p> <p>Оснащення підприємств сучасним природоохоронним устаткуванням.</p>

Продовження таблиці 3

1	2	3
Слабкі сторони:	«Слабкість та можливості»	«Слабкість та погрози»
8. Високі збитки від забруднення повітря	Інвестиційна підтримка технологій зменшення викидів.	Модернізація основних забруднюючих повітря галузей, звертаючи увагу саме на економічний, а не фінансовий ефект.
9. Захворюванність населення та збитки від забруднень	Використання новітніх розроб будівельних матеріалів, які створюють комфортні умови для споживачі, при цьому зменшують викиди.	Інвестицій в лісонасадження в містах.
10. Висока матеріало- і енергомісткість суспільного продукту	Модернізація існуючих основних фондів.	Проектування та будівництво біоспоріднених будинків та споруд.
11. Відставання від екологічних орієнтирів світу	Організація проектів екологічних інвестицій.	Заходи щодо обладнання конструкцій будівель для використання відновлюваної енергії.
12. Накопичене техногене навантаження	Екологічно-орієнтована перебудова галузей економіки.	Розвиток екологічно орієнтованих та енергоефективних технологій
13. Низький рівень інновацій та інвестицій в нематеріальні активи.	Визначення стимулів для інвестування нематеріальних активи.	реконструкції житлово-комунального комплексу та будівництво нового житла.
14. Зanedбаний стан місцевих земель, окраїнних та рекреаційних зон	Реконструкція існуючих потужностей з виробництва енергії.	
15. Не має ефективного регулювання поведінки з відходами		

Авторська розробка

Розглянемо поле *S-O* (сили – можливості) - формування регіональної політики створення кластерів. Наявність критичної необхідності до кластеризації галузі екологоузгодженого будівництва є передумовою для використання світового досвіду екологоорієнтованого розвитку галузі та визначення ефективної взаємодії між підприємствами, представниками влади, наукових установ, що тим самим обумовить збільшення інноваційних, екологічних розробок та при цьому позитивне вплине на відтворення суспільного капіталу[2]. Менеджмент ресурсів, що має на меті: мінімізацію використання невідновлюваних ресурсів, повторне використання ресурсів, регулювання в сфері використання відходів, використання вторинної сировини, дозволить зменшити шкоду для навколишнього середовища, що спричинено виробництвом. За наявністю наукових розробок та зв'язів з міжнародними установами, можливе отримання грантів. З причини того, що екологоузгоджені технології потребують досить великого обсягу інвестицій, державна допомога у субсидуванні та фінансуванні створення кластерів екологоузгодженого будівництва дозволить удосконалити матеріальну, проектно-конструкторську базу, впроваджувати інноваційні технології та випускати конкурентоздатну продукцію. Забезпечення екологічної безпеки будівель та вводу

сертифікації по зеленим стандартам дозволить отримувати біопозитивні, «розумні», енерго-активні, з обґрунтованими можливостями використання одного чи декількох джерел відновлюваної енергетики будівлі та споруди [3].

Щодо *поля W-O (слабкості – можливості)*, пріоритетом тут виступає модернізація або введення принципово нових основних фондів (з точки зору екологічного тиску). Причина: висока матеріало- і енергомісткість суспільного продукту, значні викиди та захворюванність населення. Серед стратегічних пріоритетів тут має бути визначена реконструкція існуючих потужностей виробництва енергії, реалізація якої може визначатися такими заходами: а) реконструкція негенеруючих агрегатів (наприклад, використання парогазових установок) та електричних мереж – дає зменшення енергетичних витрат на 10-15%; б) реконструкція заводських теплоелектростанцій, компресорних станцій для збільшення інтегрального енергетичного КПД в комбінованому виробництві енергії (10%-ва реконструкція зменшує споживання енергії в промисловості до 5% на 1 особу); в) реконструкція, ремонт та покращення обслуговування внутрішньозаводських енергетичних мереж (економія енергії при цьому – 20-30%); децентралізація виробництв енергії, що дозволить зменшувати втрати від транспортування енергії.

Також важливо визначити, що ще одним важливим орієнтиром є технології зменшення викидів та емісії CO₂, при цьому в будівництві вважається потрібним використання екологічних матеріалів, що мають бути здатними до переробки та утилізації, а також таких, що не мають негативного впливу на навколишнє середовище (наприклад, щорічно в світі виробляється 7 км³ бетону, що здійснює 5% емісії CO₂) [2]. Іншими напрямками стратегічного управління можна вважати запровадження проектів екологічних інвестицій та визначення стимулів для інвестування в нематеріальні активи. Тут, важливо зацентувати увагу, що програмами в першому випадку можуть бути особливі податкові умови для «екологічних інвестицій» а в другому державна підтримка закупівлі ліцензованих технологій, франшиз тощо.

Результати, отримані поєднанням *полей «слабкі сторони - загрози» (W-T)* наступні: по-перше проаналізовані нами високі збитки від забруднення повітря та захворюванності населення з екологічних

причин визначають необхідність модернізації основних галузей, що забруднюють повітря, звертаючи увагу саме на економічний, а не фінансовий ефект за рахунок існуючих наукових розробок та проектно-конструкторської бази. Серед основних напрямів слід зазначити на розробку механізмів «управління лісами», які дозволять покращити екологічні характеристики лісових екосистем через реалізацією таких заходів: зелені насадження на будівлях («зелений дах» тощо) «оновлення» лісів за рахунок більш широкого використання дерев'яних конструкцій. Розвиток «біокліматичної архітектури» також є одним з варіантів заходів проектування та будівництва біоспоріднених будинків та споруд [2]. Обов'язковими елементами, ми вважаємо впровадження заходів щодо обладнання будівель засобами для використання відновлюваної енергії та розвиток екологічно орієнтованих та енергоефективних технологій реконструкції житлово-комунального комплексу та будівництва нового житла.

Аналіз результатів за *полем «сильні сторони-загрози» (S-T)* визначає наступні орієнтири стратегічного управління: розробка альтернативних джерел енергії, введення програм енерго-, ресурсо-ефективності на підприємствах, що мають доступ до сировинної бази, серед яких принциповими діями можуть бути – створення потужностей по виробництву сонячної енергії нового покоління, придбання устаткування з акумулювання сонячної енергії. Найбільш важливими змінами, на наш погляд є також - інвестування та програмування екологоузгодженого будівництва, що дозволить мінімізувати негативний вплив галузі будівництва на навколишнє середовище та при цьому максимізувати якість та комфорт мешканців. Загальним заходом на цьому етапі повинне бути регулювання ціноутворення екологічної продукції, використання державних закупівель, що дозволить підтримувати конкурентоздатну ціну та попит.

За наявності наукових розробок та проектно-конструкторської бази ще одним завданням є технологічне переозброєння чи поступове виведення з експлуатації виробництв з застарілим устаткуванням та оснащення підприємств сучасним устаткуванням.

Висновки. В силу специфіки будівельної продукції, яка є нерухомою, залучає для свого створення велику кількість технологічних процесів різних видів економічної діяльності, повинна швидко

адаптуватися до нових екологічних технологій та матеріалів, а також вимагає доступу до фінансування в досить великий проміжок часу, галузеві кластери як інноваційна форма організації бізнесу на певній території найбільшою мірою сприятимуть ефективній будівельній діяльності, в тому числі на екологічних засадах. Формування кластерів має особливі переваги для галузі екологоузгодженого будівництва, що полягають у впровадженні концепції конструктивного взаємовигідного діалогу влади, бізнесу та інституцій задля реалізації як бізнес-інтересів, так і суспільного інтересу – збалансованого відтворення сукупного капіталу регіону.

Отримані результати SWOT аналізу можуть бути використані як певний стандарт, за яким мають оцінюватися вихідні умови для визначення державної регіональної політики впровадження кластерів екологоузгодженого будівництва, що є основою для відтворення сталого розвитку регіонів.

Перспективою подальших досліджень у даному напрямку має бути визначення системи дієвих механізмів реалізації такої політики та основних етапів її впровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карпова Д.П. Использование кластерного подхода в управлении региональной экономикой // Региональная экономика и управление. – 2007. – №4 (12). Електроний ресурс. – Режим доступу: www.region.mcsnp.ru
2. Устойчивое развитие: теория, методология, практика// под. ред. проф. Л.Г. Мельника. – Сумы: Университетская книга, 2009. – 1216 с.
3. Соколенко С.І. Кластери в глобальній економіці. – К.: Логос, 2004. – 848 с.
4. Геєць В. Кластери і мережеві структури в економіці – тема досить цікава, але на сьогодні ще до кінця не вивчена...Інтерв'ю // Економіст. – 2008. - №10. – С. 10 – 11.
5. Войнаренко М. Концепція кластерів – шлях до відродження виробництва на реальному рівні // Економіст. – 2000. - №1. – С.29-31.
6. Тетиор А.Н. Устойчивое проектирование и строительство // Промышленное и гражданское строительство – 1999. – N1 – С. 12 – 15.
7. Орловська Ю.В., Верхоглядова Н.І., Зайченко О.О. Системний вплив просторово-кластерних утворень в будівництві на соціально-економічний розвиток регіону \ \ Економічний простір: збірник наукових праць. –2008. – №20\2. – С.5-13.
8. Орловська Ю.В. Методологія стратегічного управління інвестиціями в регіональний розвиток : Дис...д.е.н.: 08.10.01 – К., 2004. – 341 с.

9. Соколенко С.И. Экономическая стратегия формирования новых производственных систем / Научные доклады IV межд. науч.-практ. конфер. – Донецк: Юго-Восток, 2003. – С. 186 – 198.
10. Малий М. Будівельний кластер – об'єднання з новим змістом // Економіст. – 2000. - №1. – С. 39 – 40.
11. Вовк М.С. Крокування країн до високого конкурентного рейтингу та «зеленої» економіки за допомогою систем екологічного менеджменту / М.С. Вовк // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2013. – №76. – С.5-16
12. Мащенко С.О. Енергозбереження як каталізатор реконструкції українського житлового фонду // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць / ПДТУ. – Маріуполь, 2013. – Вип.1, Т.1. – С. 171–174.
13. Vovk M.S. Strategic environmental assessment as a tool for improving competitiveness of the territories / M.S. Vovk // Nauka i studia. – 2013. – №14(82). – С.36-42
14. Алієв Р.А. Теоретичні аспекти регіональної стратегії розвитку житлового будівництва // Економічний простір: Збірник наукових праць. – №90. – 2014. – С. 52 – 60.